

Educar per a una nova societat

Eduard Rodés, Director Escola Europea – Intermodal Transport

Un món nou?

Vivim en un moment en què el model de societat evoluciona de manera accelerada, cosa que porta al replantejament de moltes coses. Tots tenim una certa consciència que haurem de canviar la manera d'entendre la nostra societat, i que això passarà per una transició que modificarà el nostre paper, allò que hem de donar i allò que podem esperar rebre, alhora que ens eduquem i eduquem als nostres fills i a futures generacions en allò que cadascú ha d'aportar a la societat.

La pandèmia de la COVID-19 ha suposat un problema d'abast global en el qual els països, de la mà de les Nacions Unides, han hagut de coordinar-se i lluitar junts per aconseguir resultats davant l'atac del virus, que per pròpia naturalesa no respecta fronteres. Fer front a la pandèmia ha provocat un canvi radical d'hàbits de vida i de treball. Durant pràcticament dos anys s'ha hagut d'adaptar, quan ha estat possible, la manera de fer les coses i la manera de comunicar-nos. S'ha produït una explosió digital que ha transformat alguns sectors de manera substancial, amb efectes que canviaran per sempre la manera d'entendre les relacions i el treball.

Es produeix un canvi substancial en els models de producció i subministrament. De cop els grans vaixells poden bloquejar un punt vital de trànsit en el comerç internacional, com el canal de Suez; no hi ha contenidors per atendre la demanda dels carregadors i els preus dels nolis modifiquen les bases de les estructures de costos sobre les quals es dissenyaven les operacions. El món VICA (volàtil, incert, complex i ambigu) s'imposa i comencen a canviar molts dels paradigmes de base.

El món s'ha fet petit de sobte per a nosaltres, i ara estem reconstruint una nova realitat que ningú dubta que serà diferent.

Una educació nova?

En el desenvolupament del model d'aprenentatge, en què cal reinterpretar el rol de l'estudiant i del professor, és convenient plantejar-nos les característiques que ha de tenir respecte a la possibilitat d'adaptació a l'escenari on s'ha de fer. En el transcurs de les darreres dècades s'ha produït una evolució des d'un tipus d'educació que s'anomena conductisme a un de nou anomenat constructivisme.

El model conductiu es regeix per un programa preestablert on el docent és el que guia i instrueix i l'alumne és el simple receptor d'aquest saber. Aquest model ha estat el predominant fins a la meitat del segle passat.

A partir de finals del segle XX es desenvolupa el model constructivista basat principalment en les idees de l'epistemòleg suís Jean Piaget. En el model constructivista el protagonisme el té l'alumne, que juga un rol actiu i que ha de construir el seu propi aprenentatge. En aquest cas, el professor és un facilitador que orienta i facilita coneixement. La pròpia dinàmica del procés d'aprenentatge s'orienta a l'acció, per la qual cosa n'afavoreix l'aplicació al món de l'empresa.

En el cas de l'educació projectiva, l'aprenentatge es basa en la creació de projectes i l'estudiant ha de desenvolupar les seves potencialitats investigadores i dur a la pràctica les seves conclusions, utilitzant la teoria com una de les eines per dur-los a terme.

L'Escola Europea aposta per un model híbrid basat en el constructivisme i la projectiva a través dels nostres mitjans (equips de transport i infraestructures) i l'ús d'eines digitals. Això intenta donar resposta a la nova realitat que cal construir on l'alumne és protagonista del procés d'aprenentatge i en què es combina la pràctica amb el desenvolupament de competències socials com el treball en equip, la resolució de conflictes, la capacitat de negociació, la retòrica i l'oratorària. La digitalització juga un rol fonamental, ja que ens permet crear mons virtuals, molt semblants a la realitat física, però a un cost insignificant. Les eines que s'han desenvolupat principalment els darrers anys per a la conducció de vehicles i especialment els cars (avions, vaixells, trens, llançadores espacials, etc.) s'endinsen en el món de les empreses i de les operatives. Les Tecnologies de la Informació i la Comunicació, les TIC, esdevenen un recurs important per a l'educació.

Projectes com el YEP MED, desenvolupat a partir del 2021 en el programa ENI-CBCMED de la Comissió Europea, s'han endinsat en aquest nou territori mitjançant la creació de la plataforma *portvirtuallab.com*, on una Comunitat Logística-Portuària, integrada per avatars de les empreses que la componen, permet simular les operacions, porta a porta, entre els diferents operadors en transaccions de comerç internacional. Els continguts s'han centrat en la gestió de les operacions sostenibles d'importació i exportació en el comerç internacional des de la perspectiva d'una empresa transitària. Amb aquest enfocament, ha estat necessari entendre les operacions porta a porta i tota la cadena logística a què cal donar servei, els seus costos externs, passant pels ports i els seus operadors: terminals, consignataris, autoritats portuàries, duanes, etc. El que va començar com un problema, amb la implantació de l'aprenentatge virtual i el tancament de totes les fronteres, s'ha convertit en una oportunitat i en l'inici d'una nova generació d'eines educatives basades en la simulació.

Això obre una nova perspectiva formativa: els estudiants construeixen la seva pròpia formació mitjançant la realització de projectes d'importació i exportació de mercaderies i han de cooperar amb estudiants d'altres països per completar amb èxit les operacions. El professor es converteix

en tutor, i acompanya en la tasca de construcció de les propostes i en la realització de la bastida, per tal d'aconseguir un bon final del projecte que cada equip ha de realitzar.

Nous perfils professionals?

L'educació ha de respondre als reptes als quals la societat s'enfronta. La digitalització, la sostenibilitat, l'anglès, l'economia circular, les competències blaves... Hem passat una mena d'any sabàtic (en realitat sis mesos) que ens han fet replantejar una part important de l'estratègia i ens hem vist obligats a fer un salt important cap endavant. Com dirien els joves: Ens hem passat quatre pantalles!

Tots aquests elements, que ja eren rellevants, han esdevingut crítics per a les empreses del sector. La digitalització, la internacionalització i el medi ambient s'han convertit en elements fonamentals de progrés de la nostra economia. El medi ambient es va convertint en un element crític i discriminatori quant a la viabilitat de les operacions, essent part fonamental de la configuració de tots els elements que intervenen en el sector, des de les infraestructures fins al disseny dels productes, tenint en compte el procés de distribució i el seu reciclatge. Apareixen aquestes empreses que s'anomenen MultiLocals que són petites multinacionals que exporten a innumbrables països i des d'innombrables països. I això suposa una nova cultura i manera de fer. Per fer aquesta transició accelerada caldrà disposar de formacions adequades i fàcilment assequibles.

L'Associació MEDPorts va fer un estudi d'identificació de professions necessàries als ports, encara no cobertes i en alguns casos no existents, però necessàries. Els resultats van ser combinacions dels requeriments descrits anteriorment orientats a àrees específiques:

- **Expert en algorismes**

Analitzar la informació i avaluar els resultats per triar la millor solució i resoldre els problemes mitjançant algorismes.

- **Responsable de ciberseguretat**

Per protegir les Autoritats Portuàries mitjançant el desenvolupament d'estratègies centrades en la seguretat; integrar i gestionar eficaçment els sistemes tecnològics nous o existents per oferir millores operatives contínues i detectar, respondre i posar remei a les amenaces.

- **Expert en drons**

Aquest expert s'encarregarà d'utilitzar, provar i reparar els dispositius de drons que es faran servir en un port. Aquesta funció requereix amplis coneixements de robòtica.

- **Expert legal a TI**

Analitzarà la informació i avaluarà com trobar la millor solució, o la més creativa, dins el marc de la llei i aprofitarà les possibilitats que ofereixen els nous desenvolupaments en matèria de TI.

- **Expert en robotització/automatització**

S'encarregarà de planificar, executar i coordinar el progrés dels projectes d'automatització i robòtica a les autoritats portuàries.

Àrea de Medi Ambient

- **Gestor de transició energètica**

Responsable del desenvolupament d'un pla de transició energètica a mida en les autoritats portuàries. Haurà de trobar les millors solucions per millorar l'eficiència i el rendiment mediambiental.

- **Expert en gestió de residus**

Planificarà, implementarà i coordinarà els sistemes de gestió de residus dissenyats per maximitzar les oportunitats de prevenció, reutilització i reciclatge de residus.

Àrea de Creuers&ciutat-port

- **Gestor de la relació ciutat-port**

Tindrà la responsabilitat de mostrar el camí a seguir per transformar la relació ciutat-port en una de més productiva. Liderar la reavaluació de la relació ciutat-port que qüestioni des de l'estructura de les autoritats portuàries fins a quines han de ser les expectatives realistes dels accionistes.

- **Director de màrqueting de turisme i creuers**

Promoure el port com a destinació preferida de creuers i aconseguir el creixement i desenvolupament planificat del sector.

Altres

- **Expert a la cadena de subministrament de fred**

Garantir el funcionament de les cadenes de subministrament de fred als ports. Seguiment de la disponibilitat d'equips i d'infraestructures, així com preveure les necessitats futures.

- **Gestor d'emergències**

Protegir i preservar la seguretat al port. Coordinació dels esforços de resposta a les emergències i garantir que els plans de les autoritats d'emergència s'apliquin com cal.

- **Expert en xarxes intel·ligents d'energia (Smart grids)**

Disseny i gestió de xarxes intel·ligents d'energia per fer-les funcionar amb eficàcia. L'objectiu principal del seu treball serà millorar la distribució d'energia fent que les xarxes elèctriques funcionin de manera més eficient. El seu treball consisteix a desenvolupar plans de disseny i avaluar-ne l'eficàcia.

- **Gestor de xarxes intermodals**

Aquest gestor serà un col·laborador clau en l'estratègia de les Autoritats Portuàries. Aquest lloc és un element clau per a qualsevol negoci en què el transport de mercaderies sigui fonamental. Coordinarà les xarxes intermodals principals dels ports i garantirà l'eficàcia i la fluïdesa de les xarxes intermodals.

- **Gestor d'associacions publicoprivades**

La funció principal d'aquest gestor serà dirigir i donar suport a la formulació de polítiques, estratègies i programes per accelerar el desenvolupament del sector privat i les associacions publicoprivades (APP) als ports. També el desenvolupament, l'estructuració i el lliurament de projectes d'APP, així com les iniciatives de cooperació portuària amb components publicoprivats. El gestor, treballarà directament amb governs, inversors del sector privat i institucions financeres.

Aquest exercici d'identificació de nous perfils es pot fer amb totes les tipologies d'empreses del sector, i els resultats serien segurament espectaculars. I això ens porta a una reflexió inquietant: Hi ha professors i programes de formació per instruir en aquests temes?

Per la nostra experiència, hi ha professors que fent un esforç d'adaptació es poden iniciar a preparar els continguts i els materials comptant amb la col·laboració dels centres educatius i, cada cop més, de la figura d'uns experts que de moment no hem de ser els desenvolupadors de programari de formació. Recentment, l'Escola ha realitzat el primer curs del programa que es va derivar d'aquest estudi dedicat a transició energètica a les autoritats portuàries. No ha estat una tasca fàcil i s'ha comptat amb l'ajuda i la implicació de molts experts.

Què haurem de canviar?

Una societat nova, amb una educació nova, per a uns nous perfils professionals ens porta necessàriament a la pregunta de com hauran d'evolucionar els centres de formació, els professors i els mateixos alumnes. En un món on el ritme del canvi s'accelera, cal construir un model per adaptar-se ràpidament a aquests canvis, però amb el risc que altres puguin fer-ho amb més eficàcia, això pot suposar un desavantatge competitiu important.

El procés d'adaptació necessari no és el resultat d'una acció individual. Ha de passar necessàriament per una estratègia compartida i sincronitzada que ha de preveure amb prou antelació els canvis generals que es poden produir i la manera d'afrontar-los.

Una part principal haurà de respondre al treball conjunt entre les empreses, els centres de coneixement i les administracions públiques, que hauran de ser capaços d'adaptar-se als canvis perquè no es produeixin distorsions en el desenvolupament de les empreses i en les condicions de treball.

Col·laboració i treball coordinat de tots els actors per no perdre el tren. El desenvolupament del programa de formació de l'Associació MEDPorts en seria un bon exemple. Quatre centres de formació de quatre països diferents s'han posat d'acord per desenvolupar cursos que permetin començar a formar els perfils descrits. Tots els centres tenen una participació directa en algun dels continguts que preparen els altres centres. Amb això s'aconsegueix preparar un volum important de material formatiu en un període de temps relativament curt. Ports que competeixen entre ells col·laboren en la formació, i això és un missatge potent per a la societat.

Conclusions

Les comunitats que progressen són aquelles capaces d'adaptar-se i d'aprendre. I les que tenen ambició de progrés, cosa que significa construir sobre uns principis basats en valors, primer han d'acceptar que avui gairebé tot està per aprendre. Hem de construir un món nou amb noves eines i afrontar una transició energètica, econòmica, digital i social, entre d'altres. I cada canvi necessitarà nous coneixements i noves habilitats. És el moment de la formació i això ha de passar a formar part de la nostra realitat quotidiana.

A la Mediterrània el sector portuari ha de ser motor de canvi. Ha d'afavorir i facilitar els processos de digitalització, innovació i sostenibilitat social, mediambiental i econòmica. El futur dependrà molt de la capacitat d'intercanvi de béns i serveis, i els béns hauran de passar en gran part pels ports, de manera que un altíssim percentatge d'empreses es veuran influïdes per l'eficàcia dels seus operadors. Que tinguin la formació adequada és fonamental per contribuir a aconseguir-ho. I sí, per a això, s'han de crear centres de formació especialitzats, fem-ho perquè sigui possible.